

Lagutskottets betänkande

1977/78:24

med anledning av motion om ny företagsform för mindre företag

Motionen

I motionen 1977/78:1477 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär tilläggsdirektiv till utredningen Kooperationen och dess roll i samhället att även utreda frågan om särskild kooperativ företagsform för småföretag.

Motionärerna erinrar om att i finansplanen i årets budgetproposition påpekas de problem som sammanhänger med att nyföretagandet i landet är alltför lågt. Problemen har naturligtvis betydelse för sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten. Småföretag fusioneras eller köps upp av större företag med åtföljande effekter för sysselsättningen utan att näringslivet får något tillskott av nya företag.

Från olika håll reses enligt motionärerna med tilltagande kraft kraven på ökad hushållning med naturresurser. Om vi skall kunna förena dessa krav med en bibehållen hög ekonomisk och teknisk standard, anser motionärerna det viktigt att vi på ett bättre sätt än tidigare vårdar och underhåller våra tillgångar såsom produktionsresurser, byggnader, kollektiva och enskilda transportmedel och kapitalvaror i hushållen. För att klara detta krävs ett tillskott av insatser inom reparations-, underhålls- och servicesektorerna. En ökning av dessa sektorer för med sig att det blir utrymme för sysselsättning och etablering av småföretag.

Enligt motionärerna saknas f. n. företagsformer som gör det lätt och eftersträvansvärt att etablera småföretag. Aktiebolaget är en företagsform som framför allt är lämpad för större företag och där kapitalinsatsen och vinstintresset utgör den avgörande styrmekanismen. Möjligen kan arbetet i den 1974 tillsatta bolagskommittén komma fram till förändringar som något underlättar för mindre företag. Motionärerna anser att den kooperativa företagsformen från många synpunkter har företräden framför aktiebolaget. Emellertid är föreningsformen också mest lämpad för större företag och bör helst innebära en sammanslutning av en något så när homogen grupp med likartad inriktning och målsättning.

Enligt motionärerna bör en tänkbar företagsform för småföretag inom bl. a. de sektorer som ovan berörts innebära att man inom ett företag på likvärdiga grunder kan förena bidrag av kapital, kunskap och arbete. Inte sällan förekommer det att några personer var för sig har tillgång till några av dessa resurser och tillsammans alla, men att de saknar en form där de i samverkan kan utnyttja dem. Verksamhet i de företagsformer som f. n. erbjuds medför lätt att den ene profiterar på den andre. Ofta har kapitalet övertaget, vilket

leder till misstänksamhet och till att ingen verksamhet kommer till stånd. En kooperativ företagsform för småföretag som kan undanröja dessa hinder bör enligt motionärerna därför tillskapas. Företagsformen bör i princip bygga på ett andelssystem som svarar mot arbetsinsatsen. Genom att teckna sin andel – dvs. binda sig för att bidra med sitt arbete till företaget – skall den enskilde garantera sin insats, som då inte behöver inbetalas omedelbart utan först med viss del per år. Det bör också vara möjligt att betala andelen genom tillskott av kapital till företaget. Insatsränta bör utgå på det erlagda beloppet. De medlemmar som ville tillskjuta mer än sin del till företagets kapital skall få göra detta i form av lån. Medlemmarnas tecknade insatser skall kunna utgöra underlag för att erhålla ytterligare lånat kapital till företaget. Ett eventuellt rörelseöverskott, efter en preliminär löneutbetalning till medlemmarna, skall fördelas i förhållande till arbetsinsatsen (= andelarna). En viss förändring av insatsräntan i förhållande till lönsamheten kan övervägas men bör knappast bli aktuell utom vid över resp. underskridande av vissa gränser.

Den kapitaltillväxt som eventuellt uppkommer i företaget bör enligt motionärerna rimligen också fördelas på andelarna. Om medlem utträder bör han få ut den ökning som svarar mot den inbetalda insatsen. En ny medlem bör kunna teckna en andel utan att omedelbart inbetala beloppet, dvs. på samma villkor som de som startade företaget.

Motionsförslaget har viss anknytning till frågan om löntagarägda företag. Ett motionsyrkande om att förslag skall framläggas som syftar till att underlätta bildandet av sådana företag behandlas i näringsutskottets betänkande NU 1977/78:55.

Gällande ordning

Om två eller flera personer önskar driva viss verksamhet kan denna organiseras antingen som ett bolag eller en förening. Huvudtyperna av bolag är enkla bolag, handelsbolag och aktiebolag.

Beträffande de båda förstnämnda bolagstyperna finns regler i lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag. *Handelsbolag och enkla bolag* kommer till genom att bolagsmännen sluter ett avtal om att driva rörelse tillsammans. Det förutsätts att bolagsmännen gör insatser i företaget. De kan besluta att insatserna skall ha formen av kapitaltillskott eller andra prestationer. Bolagsmännen har full frihet att avtala om sitt inbördes förhållande. Lagen ger endast dispositiva regler om förhållandena mellan dem.

Utmärkande för handelsbolaget är att verksamheten drivs under gemensam firmabeteckning och att bokföringsskyldighet skulle ha förelegat enligt 1929 års bokföringslag om denna fortfarande gällt, dvs. i allmänhet att rörelsen avser vissa arter av näringsverksamhet och drivs med biträde av fler än två andra personer. Ett enkelt bolag som blir registrerat i handelsregistret skall emellertid behandlas som ett handelsbolag även om förutsättningarna för bokföringsplikten inte förelegat.

Är kriterierna för ett handelsbolag inte uppfyllda skall ett enkelt bolagsförhållande anses föreligga.

Skillnaden mellan de båda bolagstyperna hänför sig bl. a. till bolagsmännens ansvar för ingångna avtal och andra förpliktelser gentemot tredje man. I handelsbolag svarar bolagsmännen solidariskt för bolagets skulder. Vidare gäller att om en bolagsman med eller utan lov av de andra sluter avtal för bolaget blir samtliga bolagsmän ansvariga för vad som avtalats. I det enkla bolaget däremot ansvarar endast den eller de bolagsmän som slutit ett avtal med tredje man för att avtalet blir fullgjort. I lagen finns vidare vissa regler om likvidation och upplösning av handelsbolag och enkla bolag. En variant av handelsbolaget är kommanditbolaget som utmärks av att en eller flera – dock inte alla – delägare kan begränsa sitt personliga ansvar till det i bolaget insatta beloppet.

Bestämmelser om *aktiebolag* finns i aktiebolagslagen (1975:1385). I lagen ges en mängd tvingande regler om bl. a. aktiebolags bildande, aktier, aktiekapitalet, bolagets ledning, bolagsstämma, revision, redovisning, vinstutdelning, likvidation och upplösning, fusion och skadestånd. Bortsett från vissa särbestämmelser är reglerna tillämpliga på både stora och små bolag samt på fåmansbolag och bolag med många delägare. Aktiebolagsformen är avsedd för personer som vill utöva ekonomisk verksamhet i samverkan. Riktlinjerna för denna samverkan bestäms i sista hand av bolagets högsta beslutande organ, bolagsstämman. På stämman äger varje delägare rösträtt i proportion till sin kapitalinsats. Stämmans huvudsakliga uppgift är att utse den styrelse, som skall ha hand om bolagets förvaltning. Dessutom kontrollerar den att bolagsledningen sköter sina åligganden tillfredsställande, främst genom valda revisorer. Stämman tar också ställning till frågan om vinstutdelning till delägarna och beslutar i spörsmål som gäller mera betydelsefulla förändringar i bolagsverksamheten. På bolagsstämman är det som regel de personer som kan samla enkel majoritet av rösterna som avgör utgången av stämmans beslut. För att hindra att minoritetsgrupper diskrimineras av majoriteten har man emellertid infört vissa korrektiv, såsom regler om kvalificerad majoritet vid beslut av större betydelse. Det förvaltande organet, styrelsen, kan anställa en verkställande direktör för att sköta de löpande ärendena.

De som önskar bilda ett aktiebolag är tvungna att tillskjuta ett visst belopp, aktiekapitalet. Detta, som inte får understiga 50 000 kr., tjänar sedan som en kreditgrundval för den fortsatta rörelsen. Delägarna är icke skyldiga att därutöver tillskjuta något till bolaget, vare sig i form av kapital eller arbetsinsatser. De svarar sålunda icke för aktiebolagets förbindelser med mer än vad de insatt i bolaget. Fordringsägarna måste hålla sig till aktiebolagets förmögenhet. Ett stort antal regler i lagen syftar till att garantera att värden motsvarande aktiekapitalet verkligen tillföres bolaget och därefter icke lämnar detta. Dessa bestämmelser förutsätter i sin tur ett noggrant uppbyggt redovisningssystem och garantier för att redovisningsreglerna verkligen

efterlevs. Aktiekapitalet är fördelat i lika stora andelar, aktier, som tillkommer delägarna i proportion till deras insatser. En aktie innefattar både en rätt att delta i bolagets förvaltning och en andel i dess förmögenhet. Dess värde ökar sålunda om bolagets rörelse är framgångsrik. Ofta utdelas också aktiebolagets vinst till aktieägarna såsom en avkastning på deras investeringar. Aktieägarna har möjlighet att frigöra sin kapitalinsats genom att avyttra sina aktier i bolaget till någon som är intresserad av att förvärva dem. För att underlätta omsättningen av aktier erhåller aktieägarna aktiebrev som bevis på sina insatser. Aktiebolagen är underkastade en ingående kontroll från det allmännas sida.

Huvudtyper av föreningar är *ekonomiska föreningar och ideella föreningar*. Båda dessa föreningstyper karaktäriseras av att medlemmarna inte är ansvariga för föreningens skulder och andra förpliktelser. De ekonomiska föreningarna regleras i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar vilken innehåller tvingande regler av samma natur som aktiebolagslagens bestämmelser. Förutsättning för att en ekonomisk förening skall anses föreligga är att föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar som avnämare eller leverantörer eller med egen arbetsinsats eller genom begagnande av föreningens tjänster eller på annat dylikt sätt. Det krävs alltså att medlemmarna aktivt deltar i verksamheten, dvs. att denna är kooperativ. Om något av kraven på ekonomisk verksamhet eller på främjande av medlemmarnas ekonomiska intressen inte är uppfyllt föreligger en ideell förening. Beträffande sådan förening saknas lagbestämmelser. Däremot har i rättspraxis utbildats vissa regler beträffande verksamheten och förhållandet till tredje man.

En ekonomisk förening kommer till genom att ett antal personer fattar beslut om att bilda föreningen och antar stadgar för den. För att föreningen skall behandlas som en ekonomisk förening krävs registrering hos länsstyrelse. Registrering får inte ske om medlemsantalet understiger fem personer. Föreningslagen bygger på principen att ekonomisk förening skall vara öppen och alltså medge inträde av nya medlemmar. Medlemmarna i ekonomisk förening är skyldiga att tillskjuta visst belopp, insatsen. Insatserna utgör föreningens insatskapital och skall användas för bedrivande av den verksamhet som anges i stadgarna. Liksom aktiebolagslagen innehåller föreningslagen regler som skyddar insatskapitalet mot urholkning till skada för borgenärer och andra. I ekonomisk förening skall finnas föreningsstämma, styrelse och revisorer. Stämman är det högsta beslutande organet. Styrelsen skall bestå av minst tre ledamöter.

Pågående utredningsarbete

Lagstiftningen om handelsbolag m. m. ses f. n. över av *1974 års bolagskommitté* (Ju 1974:21). En utgångspunkt för arbetet är enligt direktiven att

handelsbolaget även i fortsättningen skall vara en för det mindre företaget lämpad företagsform. Utredningen skall bl. a. pröva frågor om införande av skyldighet för handelsbolag att avge offentlig redovisning och att ha revisor samt om behovet av koncernregler och av bestämmelser till skydd för bolagets kapital. Med anledning av att riksdagen (LU 1974:19) – i samband med en partiell reform på aktiebolagsrättens område år 1974 då bl. a. gränsen för aktiekapitalet höjdes från 5 000 till 50 000 kr. – uttalat sig för en utredning angående införande av en särskild bolagsform för mindre företag framhålls i direktiven att utredningen bör överväga även denna fråga. Arbetet skall på denna punkt bedrivas förutsättningslöst. Utredningen skall pröva om det mot bakgrund av de ändringar beträffande handelsbolagslagstiftningen som kan bli aktuella är av behovet påkallat med en särskild ny företagsform för de mindre företagen.

Kooperationen och dess roll i samhället utreds av den år 1977 tillkallade *kooperationsutredningen* (I 1977:01). I direktiven framhålls att näringslivet präglas av snabb strukturomvandling samt krav på demokratisering och decentralisering. Under dessa förhållanden är det från samhällets synpunkt angeläget att den kooperativa företagsformen utvecklas som ett livskraftigt alternativ och komplement till privata och statliga företagsformer. Det framhålls att de traditionella kooperativa grundsatserna synes kunna tjäna som riktlinjer för handläggningen och lösningen av väsentliga näringspolitiska problem. Mot denna bakgrund finns det anledning att pröva förutsättningarna och villkoren för Kooperationens medverkan i näringslivets omvandling.

En betydelsefull fråga, som bör belysas närmare av utredningen, är Kooperationens möjligheter att medverka i omvandlingen av svenskt näringsliv. Också tillkomsten av nya företag på kooperativ grund som ett betydelsefullt alternativ vid nyetableringar av företag bör uppmärksammas.

Utskottet

I motionen anförs olika skäl som talar för att nyetableringen av småföretag måste ökas. Enligt motionärerna saknas dock företagsformer som gör det lätt och eftersträfvansvärt att starta småföretag. Både aktiebolag och ekonomiska föreningar är sålunda företagsformer som är mest lämpade för verksamhet av större omfattning. Härtill kommer att de associationsrättsliga reglerna ofta är så utformade att kapitalägarna har övertaget. Motionärerna anser att småföretag inom bl. a. reparations-, underhålls- och servicesektorn bör kunna drivas i en form som ger möjlighet för delägarna att på likvärdiga grunder delta med kapital, kunskaper eller arbete. Företagsformen bör i princip bygga på ett andelssystem där andelarna svarar mot arbetsinsatser eller kapitaltillskott. Andelarna skall utgöra grundvalen för företagets verksamhet. Eventuella rörelseöverskott och uppkommande kapitaltillväxt

bör fördelas proportionellt på andelarna. Vidare bör regler skapas som möjliggör inträde av nya medlemmar. Med hänvisning till det anförda yrkar motionärerna att kooperationsutredningen skall få tilläggsdirektiv att utreda frågan om en särskild kooperativ företagsform för småföretag.

I likhet med motionärerna anser utskottet det angeläget att åtgärder vidtas som syftar till att underlätta nyetablering av företag. Inte minst viktigt härvidlag är att det associationsrättsliga regelsystemet utformas så, att de rättsliga förutsättningarna för uppkomsten av nya företag är goda. Som motionärerna påpekar är aktiebolags- eller föreningsformen mindre väl lämpad för småföretagsamhet av den art som avses i motionen. Utskottet vill emellertid erinra om att gällande lagstiftning om handelsbolag och enkla bolag ger bolagsmännen full frihet att själva reglera sina inbördes förhållanden. De har sålunda möjlighet att driva ett bolag i enlighet med de principer som förespråkas i motionen. Lagen om handelsbolag och enkla bolag ses f. n. över av 1974 års bolagskommitté. En utgångspunkt för arbetet är att handelsbolaget även i fortsättningen skall vara en för det mindre företaget lämpad företagsform. Härutöver har utredningen att överväga huruvida en ny företagsform utan personligt ansvar, särskilt anpassad efter de mindre företagens behov, bör införas. Resultatet av utredningens arbete kan således enligt utskottets mening bli av betydelse när det gäller att skapa gynnsamma förutsättningar för småföretagen. Utskottet vill också peka på att frågan om en kooperativ företagsform för mindre företag faller inom ramen för det utredningsuppdrag som lämnats kooperationsutredningen. I direktiven till utredningen uttalas nämligen att tillkomsten av nya företag på kooperativ grund som ett betydelsefullt alternativ vid nyetablering av företag skall uppmärksammas. Några tilläggsdirektiv till utredningen är därför inte erforderliga.

Utskottet hemställer med hänvisning till det anförda
att riksdagen avslår motionen 1977/78:1477.

Stockholm den 18 april 1978

På lagutskottets vägnar
IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: Ivan Svanström (c), Lennart Andersson (s), Inger Lindquist (m), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Bernt Ekinge (fp)*, Åke Gillström (s), Ingemar Konradsson (s)*, Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stina Andersson (c), Anne-Marie Gustafsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Joakim Ollén (m) och Birgitta Johansson (s).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.